

2 Δεκεμβρίου 2014

Δεισιδαιμονία και αθεία

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Σε αντίθεση με τον χριστιανό, ο δεισιδαίμων παρουσιάζεται με τα πιο μελανά χρώματα και τίθεται στους αντίποδες της ενάρετης ζωής. Πρόκειται για την παραφθορά της γνησιότητας και της αλήθειας, με

ολέθριες συνέπειες για την πρακτική ζωή.

Ενώ λοιπόν ο δεισιδαίμων ξεκινά από την ίδια αφετηρία με τον χριστιανό, υιοθετεί τις ίδιες αρχές, και σκοπεύει στο ίδιο τέλος^[1], διαφέρει ριζικά, επειδή δεν διαθέτει ορθή κρίση: «Πλήν, σα να μην είχε ακόμη, δύναμι νου, κ' ηλικία να κρίνη τέτοια καθώς είναι τα πράγματα, ή σα να είχε κάλπικη ζυγαριά, ζυγιάζει βαρύ εκείνο που 'ν' αλαφρό, και βγάνει αλαφρό το βαρύ. Όθεν, αναστρέφωντας την τάξι που έχουν όλα τα πράγματα, έχει τα μικρά μεγάλα, τα περιττά αναγκαία, τα ανεπιβλαβή επιζήμια, και εναλλάξ^[2]».

Ο δεισιδαίμων, εξαιτίας της λαθεμένης κρίσης έχει διεστραμμένη συνείδηση και χαρακτηρίζεται από φανατισμό και μισαλλοδοξία: « Η συνειδησί του ειν' πλανεμένη, και το χειρότερο που' ν' αδιόρθωτη. Ειν' ένας παντοτινός θυμός απάνου σ' εκείνο που το διώρισ' ο ίδιος κακό, αίρεσι, και παρανομία, κ' απάνου σ' εκείνον που τον εψήφισ' αυτός αιρετικό, και κακό άνθρωπο' και τούτο, τ'ονομάζει ένθεο ζηλο^[3]».

Έπειτα επικρίνει τόσο την νόθο σοφία και την νόθο πίστη: «Εξ' εναντίας το ζαβό το σοφό τον βλέπεις να σπουδάζη, να συγγράφη, να μελετά, όχι καθ' αυτό για της μάθησες, καθώς έπρεπε, αλλά για ναύτη ύλη και επιχειρήματ' απτά βιβλία..να πη τίποτες ενάντιο στα κείμενα. Ο βίος του είναι επίμωμος. Κ' α δεν κάμν' αδικίας, α δεν ασελγαίνει, α δεν τα κάμ' όλα, μ' όλον τούτο υπερβαίνει το μεγαλύτερο άδικο, και το χειρότερ'ακόλαστο και τον εξωλέστερο άνθρωπο, καθό διδάσκει μεθοδικως μια άπειρη άδεια σε όλους να αδικουν, να γυρεύουν, και να τα κάμνουνε όλα, σαν να μην είναι όλα μαζί τίποτες^[4]».

Η βάση της αθείας και της δεισιδαιμονίας έγκειται στην αποδοχή λαθεμένων αρχών που παράγονται από μια παραφθορά την νόησης: «Εξ εναντίας, ο άνους, πέρνωντας συγκεχυμέναις ιδέαις και συναπτωνταίς ταις κακά, επιφέρει στραβαίς πρότασες και της κάμνει αρχές του• απτής οποίαις όσα συμπεράσματα κάμει, ναι, φαίνονται ακόλουθα, πλήν είναι ψεύδη, γιατί το θεμελιό τους είναι σάπιο' το αυτό πάσχει και ο άθεος και ο δεισιδαίμων^[5]».

Παράλληλα σπεύδει να διαχωρίσει με τρόπο απόλυτο τον φιλόσοφο από τον άθεο και θεωρεί ως δεδομένο ότι ο φιλόσοφος αποδέχεται και μεταφυσικές αρχές, αλλά κυρίως διαφοροποιείται στο ηθικό επίπεδο, αφού δέχεται την ύπαρξη αρετών και κακιών: «Ο φιλόσοφος σε όλα διαφέρ' απτόν άθεο. Οξ' απτής φυσικαίς της αρχαίς που έχει: την αίσθησι, στη σοφία του αποδέχεται και της μεταφυσικαίς: την ενάργεια, την αντίφασι, τον ικανό λόγο κ'άλλαις πολλαίς, και τελεούτ' απ'όλαις αυταις. Δοξάζει αρεταίς και κακίαις^[6]».

Είναι εμφανής η προσπάθεια του Καταρτζή, να αποδώσει στον άθεο μειωμένη ηθική συνείδηση, ή οποία όπως θα δούμε εξαρτάται από μια προηγούμενη γνωστική δραστηριότητα, που κρίνεται ως ανώριμη και ανεπαρκής. Ο άθεος λοιπόν δεν αποδέχεται την ηθική αξιολόγηση των πράξεων, αλλά ακολουθεί τα πάθη του και πράττει οτιδήποτε τον ευχαριστεί. Θεωρεί ότι όλα εμπεριέχονται στη Φύση η οποία δεν περιέχει κάτι κακό και επομένως όλες οι πράξεις είναι φυσικές και θεμιτές: «Λοιπόν. ο άθεος, θέλωντας ν' ακολουθή τα πάθη του αδεώς, για να μην τον ελέγχ' η συνειδησί του, σηκώνει από της πράξης του το καλό και το κακό, και της ονομάζει μόν' φυσικάς, κ' ακολουθώς της νοεί θεμιταίς, α γίνεται τούτο εκεί που δεν είναι αθέμιταις[7]».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] «Ο δεισιδαίμων στη χριστιανοσύνη του, κατά τον λόγον ορμά, ναι, από ταις αυταίς αρχαίς, στην πίστι και στα ηθικά, με τον απλώς χριστιανό, και το ου ενεκά του ειν' το αυτό μ'εκκεινου το τέλος», «Εγκώμιο του φιλοσόφου, μακαρισμός του ορθοδόξου, ψόγος του αθέου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων», ένθ'ανωτ.,σ.76.

[2]«Εγκώμιο του φιλοσόφου, μακαρισμός του ορθοδόξου, ψόγος του αθέου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων», αυτόθι, σ.76.

[3]«Εγκώμιο του φιλοσόφου, μακαρισμός του ορθοδόξου, ψόγος του αθέου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων», αυτόθι, σ.76.

[4]«Εγκώμιο του φιλοσόφου, μακαρισμός του ορθοδόξου, ψόγος του αθέου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων», αυτόθι, σσ.80-81.

[5]«Εγκώμιο του φιλοσόφου, μακαρισμός του ορθοδόξου, ψόγος του αθέου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων», αυτόθι, σ.73.

[6] «Εγκώμιο του φιλοσόφου, μακαρισμός του ορθοδόξου, ψόγος του αθέου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων», αυτόθι, σ.77.

[7]«Εγκώμιο του φιλοσόφου, μακαρισμός του ορθοδόξου, ψόγος του αθέου, ταλάνισμα του δεισιδαίμων», αυτόθι,σ.79.

***Παρατήρηση:** το παρόν άρθρο αποτελεί το έκτο μέρος εκτενούς αφιερώματος στις θέσεις του Δημητρίου Καταρτζή, για τη σχέση Φιλοσοφίας και Χριστιανισμού (με γενικό τίτλο: ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΤΑΡΤΖΗ), το οποίο επιμελήθηκε ο θεολόγος – φιλόλογος Νικόλαος Μητρόπουλος και δημοσιεύεται από την ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ σε συνέχειες.